

**Republika Srpska
Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Fakultet poslovne ekonomije
Bijeljina**

**Republic of Srpska
University of Eastern Sarajevo
Faculty of Business Economics
Bijeljina**

PRISTUPNI RAD

PREDMET: POSLOVNE FINANSIJE

TEMA: CROWDFUNDING: POJAM, PRIMENA I PRIMERI

**Mentor:
Ma. Suzana Stevanović**

**Studenti:
Đuro Pavlović 12/22
Miloš Simić 47/22**

Bijeljina, 2024. godina

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. POJAM CROWDFUNDING-A.....	4
2.1. SAMOFINANSIRANJE	4
2.2. TRŽIŠTA NOVAC I KAPITALA	4
2.2.1. BANKE (KREDITI)	4
2.2.2. TRŽIŠTA HARTIJA OD VREDNOSTI	4
2.3. CROWDFUNDING	5
2.3.1. MODELI CROWDFUNDING-A	5
3. ISTORIJA	5
4. PRIMERI I REZULTATI U ZEMLJAMA I SVETU	5
4.1. BALKAN	6
4.1.1. BOSNA I HERCEGOVINA.....	7
4.1.2. SRBIJA	7
4.1.3. HRVATSKA.....	8
4.1.4. CRNA GORA.....	8
4.1.5. ALBANIJA.....	8
4.2. EVROPSKA UNIJA	9
4.2.1. CROWDFUNDING REGULATIVA I PRIMERI U NAJVEĆIM DRŽAVAMA EVROPSKE UNIJE	9
4.2.1.1. NEMAČKA	10
4.2.1.2. FRANCUSKA.....	11
4.2.1.3. ITALIJA.....	12

4.3. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE	12
5. PRIMERI I REZULTATI NAJVEĆIH PLATFORMI ZA CROWDFUNDING	14
5.1. INDIEGOGO	14
5.2. KICKSTARTER.....	15
5.3. GOFUNDME	16
6. ZAKLJUČAK.....	17
7. LITERATURA	18

1. UVOD

Crowdfunding je relativno nov način finansiranja, pogotovo na našem području. Cilj ovog rada je da definiše i objasni rad Crowdfunding-a i platformi za Crowdfunding i da prikaže istorijski razvoj i primere istih.

Da bi ovo postigli, ovaj rad će biti podeljen na tri glavna segmenta. Prvi će definisati i prikazati istoriju Crowdfunding-a, drugi će prikazati Crowdfunding u svetu, a treći će prikazati najuspešnije Crowdfunding platforme.

2. POJAM CROWDFUNDING-A

Crowdfunding je jedan od alternativnih izvora finansiranja koji postoji već duže vreme, ali je pronašao svoju popularnost tek u proteklih 15 do 20 godina i to pogotovo u više kreativnim poslovnim poduhvatima (poslovni poduhvati u oblasti muzike, filmova, video igrice i drugih tipova softvera i aplikacija i sl.). Da bi se razumeo crowdfunding i potreba za takvim tipom finansiranja, potrebno je takođe razumeti i tradicionalne izvore finansiranja, kao što su samofinansiranje i tržišta novca i kapitala (Banke i tržišta hartija od vrednosti).

2.1. SAMOFINANSIRANJE

Samofinansiranje je oblik finansiranja u kom vlasnik preduzeća koristi sopstveni kapital za finansiranje svog poslovnog poduhvata. Ovo je jedan od najsigurnijih i najstabilnijih načina finansiranja jer smanjuje rizike koji se podrazumevaju kod drugih izvora finansiranja, kao i rizike koje mogu doneti određene ekonomske promene.

Međutim, u praksi, većina preduzeća nije u mogućnosti da koriste ovaj vid finansiranja, jer većina vlasnika preduzeća nema dovoljno kapitala da bi sami finansirali svoje preduzeće.

2.2. TRŽIŠTA NOVAC I KAPITALA

Na ovim tržištima Banke i druge finansijske institucije, kao i privredni subjekti mogu emitovati dugoročne i kratkoročne hartije od vrednosti.

Hartije od vrednosti koje nude Banke i druge finansijske institucije su krediti i pozajmice, a hartije od vrednosti koje emituju privredni subjekti su akcije, obveznice i sl.

2.2.1. BANKE (KREDITI)

Jedan od najvažnijih načina finansiranja koji je na raspolaganju preduzeću su krediti koje (u glavnom) nude Banke. Banke preduzeću daju određenu sumu novca, a preduzeće se obavezuje da vrati taj novac uz određenu kamatu (fiksnu ili fleksibilnu).

Problemi kod ove vrste finansiranja se javljaju ukoliko preduzeće nije u mogućnosti da vraća kredit, pri čemu se javlju određeni rizici za dalje poslovanje preduzeća.

2.2.2. TRŽIŠTA HARTIJA OD VREDNOSTI

Na tržištu hartija od vrednosti, preduzeće može, sa ciljem prikupljanja početnog i dodatnog kapitala, da emituje akcije i obveznice.

Akcije mogu emitovati preduzeća koja su Akcionarska društva. Pri emitovanju akcija, preduzeće prikuplja novac koji mu je potreban za poslovanje, a kupci tih akcija postaju vlasnici dela tog Preduzeća.

Obveznice su način finansiranja sličan kreditima. Preduzeće pri emitovanju i prodaji obveznica prikuplja novac, ali se i obavezuje da će kupcima obveznica vratiti novac kroz određeno vreme uz plaćanje kamate.

2.3. CROWDFUNDING

Crowdfunding kako ga znamo danas, je relativno nov način finansiranja koji se javio kao proizvod brzog razvoja informacionih tehnologija. Postoji više različitih definicija ovog pojma, sa tim što većina tih definicija dele određene zajedničke elemente.

Crowdfunding je alternativan izvor finansiranja, kojim se većinom start-up ili manja preduzeća obraćaju široj javnosti, najčešće putem specializovanih internet stranica (GoFundMe, Kickstarter, Indiegogo, Fundable itd.), sa ciljem prikupljanja novčanih sredstava za svoj poslovni poduhvat. Na tim internet stranicama, preduzeća predstavljaju svoje projekte i objašnjavaju koliko im je novca potrebno, kako će nagraditi one koji im pomognu da prikupe sredstva i određuju vremenski period za koji žele da prikupe taj novac (najčešće manje od 2 meseca).

Sa druge strane su ulagači (bakeri), koji pronalaze projekte za koje su zainteresovani i zatim plaćaju novac Crowdfunding platformi u korist odabranog projekta.

Crowdfunding platforma, u koliko određen projekat dostigne ciljani nivo investicije, daje novac preduzeću i uzima proviziju za svoje usluge. U koliko projekat ne prikupi dovoljno novca u ciljanom roku, taj novac se vraća ulagačima.

2.3.1. MODELI CROWDFUNDING-A

Kao i pojam, modeli, odnosno kategorije podele Crowdfundinga zavise od primene, istraživača, državne regulative, kao i drugih faktora.

Prema Bishnu; Kenji i Takaaki, Crowdfunding se može podeliti na 2 grupe:

1. Crowdfunding zasnovan na prikupljanju sredstava u zajednici, putem donacija i nagrada
2. Crowdfunding zasnovan na finansijskom povratu. Ova grupa se deli na 3 kategorije:
 - a. Crowdfunding zasnovan na zajmovima (peer-to-peer)
 - b. Crowdfunding zasnovan na udelima u kapitalu
 - c. Crowdfunding zasnovan na naknadi (Royalty-based)

Prema dokumentu Evropske komisije iz 2018. godine, Crowdfunding se može podeliti na 4 modela:

1. Crowdfunding model zasnovan na donacijama (Donation-based)
2. Crowdfunding model zasnovan na investicijama (Investment-based)
3. Crowdfunding model zasnovan na pozajmicama (Lending-based)
4. Crowdfunding model zasnovan na nagradama (Reward-based)

Sličnu podelu na ove 4 kategorije vrši i Mollick u svom radu na ovu temu iz 2014. godine. (Mollick, 2014)

3. ISTORIJA

Ideja Crowdfunding-a (prikupljanja sredstava od javnosti, od strane manjih preduzeća) postoji već od 18 veka, ali Crowdfunding kao tip finansiranja koji nam je poznat danas je nastao tek krajem prošlog i početkom ovog veka.

Prvi primer modernog Crowdfunding-a jeste bend iz Velike Britanije, koji je u 1997. godini putem ovog načina finansiranja prikupio sredstva za svoju turneju. (The History of Crowdfunding, 2024)

Prvi veći primer primene Crowdfunding-a i Crowdfunding platforme je bila internet stranica poznata pod imenom "ArtistShare" koja je sa radom započela tokom 2000. godine, a preko koje

su muzičke ličnosti mogle tražiti donacije od svojih pratilaca. Prvi uspešan projekat na ovoj internet stranici je bio album "Concert in a Garden." (David M. Freedman, 2015).

Još jedan primer primene Crowdfunding-a iz 2000. godine jeste i pojava internet stranice "JustGiving". (Gordon Burtch, 2013).

U 2008. godini se javlja internet stranica, odnosno platforma za Crowdfunding "Indiegogo". (Indiegogo, 2024)

U 2009. godini se javlja internet stranica, odnosno platforma za Crowdfunding "Kickstarter". (kickstarter, 2024)

U 2010. godini se javlja internet stranica, odnosno platforma za Crowdfunding "GoFundMe". (gofundme, 2024)

U 2012. godini se javlja internet stranica, odnosno platforma za Crowdfunding "Fundable". (fundable, 2024).

Ove 4 internet stranice su danas, u svetu, ali pogotovo u SAD-u najpopularnije opcije za preduzeća koja su zainteresovana za Crowdfunding finansiranje svog poslovnog poduhvata.

4. PRIMERI I REZULTATI U ZEMLJAMA I SVETU

Svetsko Tržište Crowdfunding-a se meri u milijardama, a ukupne godišnje transakcije u stotinama miliona. Najveće ukupne količine Crowdfunding transakcija dolaze iz država sa najvećim ekonomijama.

Slika 1. Top 5 država po ukupnoj količini transakcija u 2024. godini
(Izvor: www.statista.com)

4.1. BALKAN

Crowdfunding Balkanskim zemljama pruža prilike za povećanje količine finansijskih sredstava dostupnih za finansiranje preduzeća, povećanje zaposlenosti i poboljšanje ekonomskog stanja.

Međutim, većina preduzeća se bazira na staromodnijim načinima finansiranja i većinom ignorišu alternativne izvore kao što je Crowdfunding. Crowdfunding na Balkanu i dalje relativno nov i slabo korišćen način prikupljanja sredstava. Takođe, zakonske regulative koje obuhvataju Crowdfunding su većinom nepostojeće ili slabo (ili nejasno) definisane u većini država na ovom prostoru.

4.1.1. BOSNA I HERCEGOVINA

Bosna i Hercegovina je i dalje jedna od najlošijih zemalja za primenu Crowdfundinga, a razlozi za to su brojni.

Bosna i Hercegovina i dalje nema adekvatnu zakonsku regulativu za primenu ovog načina finansiranja, građani Bosne i Hercegovine i dalje nisu dovoljno upoznati sa Crowdfunding-om i mogućnosti domaćih preduzeća da prikupljaju novac iz inostranstva su takođe više ograničene u poređenju sa drugim državama, što dodatno ograničava mogućnost tih preduzeća da primene ovaj način alternativnog finansiranja.

Crowdfunding u Bosni i Hercegovini je slabo razvijen i većina projekata koji podstiču razvoj ovog načina finansiranja su strani projekti. Primer jednog od ovih projekata je projekat Evropske unije i Ujedinjenih nacija, pod nazivom LIR (Lokalni integrisani razvoj) iz oktobra 2017. godine, koji provodi UNDP (Razvojni program Ujedinjenih nacija) i njihovi partneri, a koji se finansira iz budžeta Evropske unije.¹

Ipak, razvoj Crowdfunding-a na ovim prostorima postoji, i uzimajući u obzir uspehe Crowdfunding-a u državama koje adekvatno regulišu Crowdfunding i čija preduzeća primenjuju ovaj način finansiranja, jasno je da Crowdfunding u BiH treba da nastavi sa razvojem jer može dovesti do prednosti na Mikroekonomskom (Mogućnost lakšeg prikupljanja kapitala za preduzeća i pojedince), ali i na Makroekonomskom nivou (Povećanje zaposlenosti, životnog standarda i sl.).

Neki od uspešnih primera primene Crowdfunding-a u BiH su: finansiranje otvaranja restorana "Bistro Nomie" iz 2017. godine² i finansiranje preduzeća "Gea Heal" iz 2020. godine.³

4.1.2. SRBIJA

Srbija deli probleme za Crowdfunding, kao i ostale države Balkana, međutim Crowdfunding u Srbiji je više razvijen u poređenju sa drugim Balkanskim državama. Dobar pokazatelj uspeha ovog načina finansiranja u Srbiji su njegove domaće platforme za Crowdfunding.

Primeri platformi za Crowdfunding u Srbiji su:

- Donacije.rs iz 2014. godine na kojoj se u početku najviše prikupljao novac za saniranje poslednica od poplava 2014. godine, a koja danas služi za sve vrste prikupljanja sredstava od strane neprofitnih organizacija.⁴
- Dobri Dabar, platforma za Crowdfunding koja je osnovana 2022. godine uz podršku Nemačkog ministarstva za Ekonomsku saradnju i razvoj (GIZ). Na njoj bilo koje preduzeće ili pojedinac može započeti Crowdfunding projekat sa trajanjem od 15 do 45 dana. Oni tvrde da se preko njihove platforme do danas pokrenulo 11 projekata u koje je uloženo oko 3,3 miliona dinara kroz 540 uplata, a najveći projekti na ovoj platformi su "Za još jednu volonTuru" (633,184.45 RSD) i "Beogradska Pčela" (600,900.00 RSD).⁵
- Crowdfunding.rs, platforma za promociju, edukaciju i podršku za Crowdfunding preduzeća. Osnovana je 2017. godine od strane UNDP (Razvojni program Ujedinjenih nacija) sa podrškom Nemačkog ministarstva za Ekonomsku saradnju i razvoj, a u okviru Crowdfunding academy programa.⁶ Prestala je sa radom tokom 2022. godine. Pre nego što je prestala sa radom, ova platforma je redovno promovisala projekte na platformi Dobri Dabar.

¹ (Ivan Milenković, Suzana Stevanović, 2020)

² (Ivan Milenković, Suzana Stevanović, 2020)

³ (Crowdfunding kao alternativni način finansiranja biznisa, 2022)

⁴ (Biljana Rabasović, 2019)

⁵ (Dobri Dabar, 2024)

⁶ (Luca Sabia, 2021)

Važno je napomenuti da su platforme Crowdfunding.rs i Dobri Dabar odvojeni projekti i "nisu međusobno povezani". (Dobri Dabar (2024) mejl autorima, 10.april)

Prema njihovim informacijama iz 2019. godine, najuspešnije kampanje u Srbiji su:

Kampanja/Platforma	Prikupljena sredstva	Broj donatora/backera
1. Scorn Part 1 of 2/ Dasein Kickstarter	226.615 \$	5.636
2. Tank Ches Kickstarter	107.827 \$	2.006
3. Nebeska tema – film o Vladi Divljanu Indiegogo	41.662 \$	518
4. Folkk: Handcrafted Homeware With a Cause Kickstarter	20.983 \$	177
5. Lightstep chronicles – Retro Futuristic Space Opera Comic Book Kickstarter	12.424 \$	500

*Tabela 1. Najuspešnije Crowdfunding kampanje u Srbiji
Izvor: crowdfunding.rs (2019. godina)*

4.1.3. HRVATSKA

U poređenju sa drugim Balkanskim državama, Hrvatska je jedna od država u kojoj je Crowdfunding razvijeniji i popularniji način finansiranja, ali gledajući na ostatak sveta, i ovaj nivo razvijenosti je veoma slab.

Hrvatska takođe donekle zakonski reguliše Crowdfunding kroz postojeće zakonske regulative koje regulišu finansiranje preduzeća, ali i taj nivo regulacije je veoma nizak i neadekvatan za dalje širenje ovog načina finansiranja.

Jedna od većih prednosti koja Hrvatska ima u poređenju sa većinom ostalih Balkanskih država jeste to da je ona članica Evropske unije i Evropske ekonomske zone, što omogućuje Hrvatskim preduzećima da lakše posluju i da se više oslanjaju na preduzeća i potencijalne ulagače iz EU.

Prvi veći korak u razvoju Hrvatskog Crowdfunding-a je pojava Crowdfunding platforme Croinvest.eu 2014. godine i ona je i do danas jedan od glavnih platformi za Crowdfunding u Hrvatskoj.

Neki od primera uspešnog Crowdfunding-a u Hrvatskoj su: preduzeće Baggizmo koje je osnovano 2014. godine i finansiranje knjige "1000 dana proljeća", takođe iz 2014. godine.⁷

4.1.4. CRNA GORA

Crowdfunding u Crnoj Gori je skoro nepostojeći. Interes za ovaj tip finansiranja, ali i za alternativno finansiranje u opštem smislu je nizak.

Prema informacijama iz 2017. godine, ukupna količina prikupljenih sredstava putem Crowdfunding-a je iznosila samo oko 40 hiljada dolara. (Ivana Bestvina Bukvic, 2017)

4.1.5. ALBANIJA

Crowdfunding u Albaniji nije toliko zastupljen. Ovaj način finansiranja u Albaniji najveći uspeh nalazi u projektima i programima za prikupljanje pomoći, odnosno donacija u slučaju zemljotresa, poplava i sl.

⁷ (Ivan Milenković, Suzana Stevanović, 2020)

Prednosti i problemi sa kojima se suočava ovaj način finansiranja su veoma slični drugim Balkanskim državama (manjak zakonskih regulacija, manjak edukacije o Crowdfunding-u itd.).

Albanija nema sopstvenih Crowdfunding platformi, već se za ovaj vid prikupljanja sredstava najčešće koriste popularne internacionalne Crowdfunding platforme (Indiegogo, Kickstarter i sl.).

Primeri većih projekata za promociju i primenu Crowdfunding-a u Albaniji su projekti Ujedinjenih nacija za pomoć ljudima iz manjih regiona, kao što su projekti: Crowdfunding4children i Crowdfunding for smart cities. (Edlira Luci, 2023)

Većina Crowdfunding sredstava u Albaniji dolazi od strane mlađe populacije.

4.2. EVROPSKA UNIJA

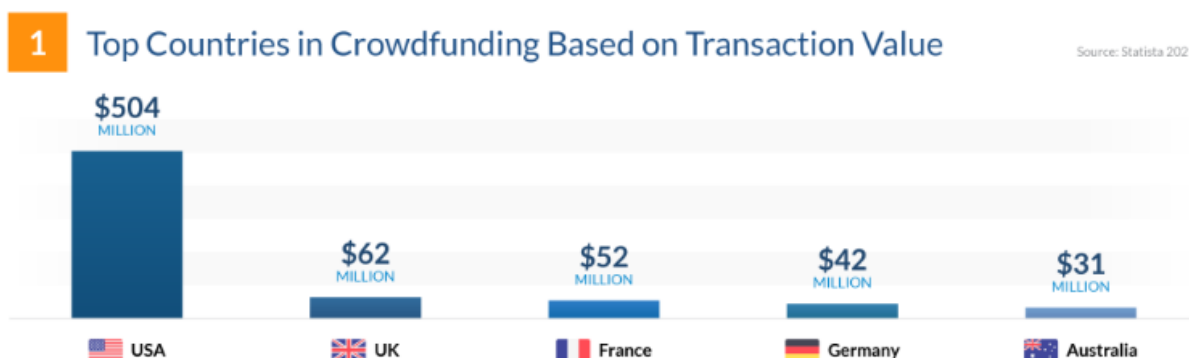
Kada se govori o Crowdfunding-u i uspešnoj primeni ovog alternativnog načina finansiranja, Evropska unija i njene članice su neke od najrazvijenijih u tom sektoru.

Evropska unija ima jednu od najrazvijenijih regulativa Crowdfunding-a.

Opšti pravni akti kojima se ovaj tip finansiranja reguliše u EU su: (Ivan Milenković, Suzana Stevanović, 2020)

- Pravilnik o regulaciji informacija onog ko plaća, odnosno vrši prenos sredstava;
- Pravilnik o jedinstvenoj zaštiti patenata;
- Direktiva o sprečavanju pranja novca (AMLD - Anti-Money Laundering Directive);
- Direktiva o varljivom i komparativnom oglašavanju;
- Direktiva o elektronskoj trgovini;
- Direktiva o nepoštenoj trgovinskoj praksi i mnoge druge.

Prema podacima iz 2021. godine, posle Sjedinjenih Američkih država, članice Evropske unije su imale neke od najvećih količina prikupljenih sredstava putem ovog izvora finansiranja.

*Slika 2. Najveće države po prikupljenim sredstvima primenom Crowdfunding-a (2021. godina)
(Izvor: www.statista.com)*

4.2.1. CROWDFUNDING REGULATIVA I PRIMERI U NAJVEĆIM DRŽAVAMA EVROPSKE UNIJE

Iako Evropska unija ima svoje zakone koji regulišu Crowdfunding, pojedinačne države u Evropskoj uniji imaju dodatne sopstvene regulacije i pravila koja preduzeća trebaju pratiti pri primeni Crowdfunding-a.

Ove zakonske regulative većinom dodatno regulišu određene delove Crowdfunding procesa, kao i opšteg procesa finansiranja preduzeća i njihovih poslovnih poduhvata. Ovo u nekim slučajevima dovodi do teže primene Crowdfunding-a.

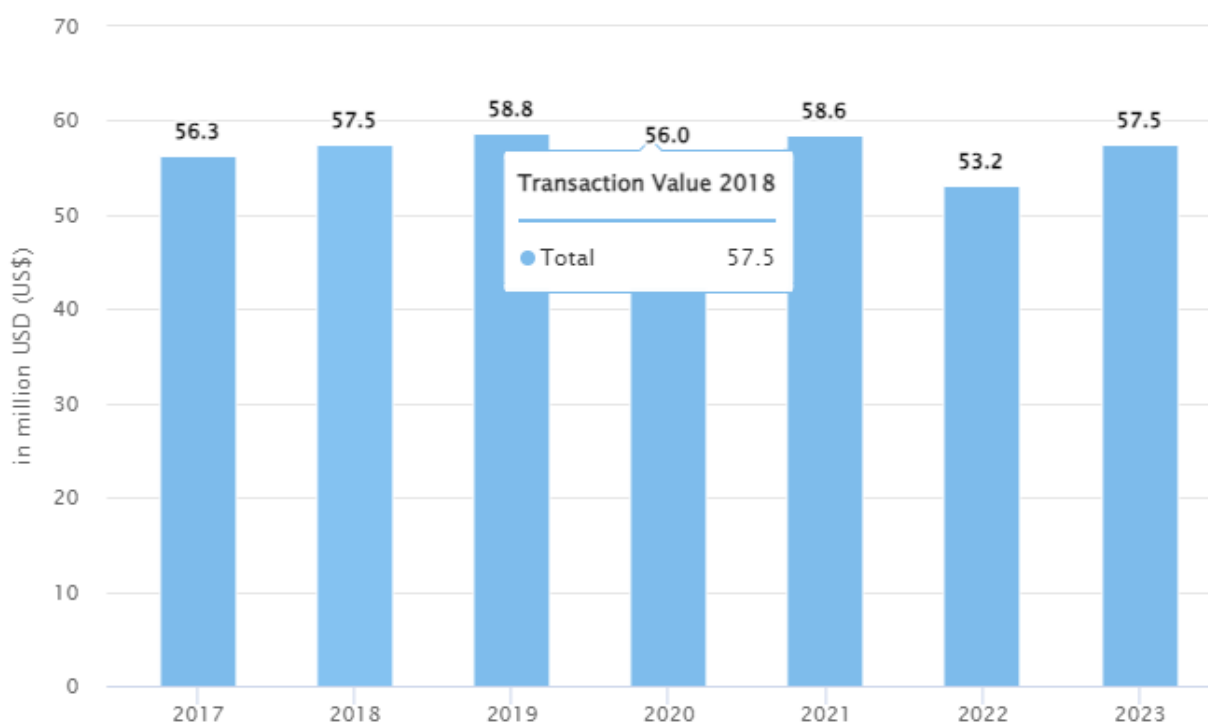
4.2.1.1. NEMAČKA

Nemačka veoma strogo reguliše Crowdfunding kao način finansiranja kroz nekoliko glavnih zakonskih akata: (Tanja Aschenbeck-Florange, 2013)

- Nemački zakon o nadzoru platnih usluga (Zahlungsdiensteaufsichtsgesetz)
- Nemački zakon o investicionim proizvodima (Vermögensanlagegesetz)
- Nemački zakon o bankarstvu (Kreditwesengesetz)

Ovi zakoni regulišu sve tipove Crowdfunding-a u Nemačkoj i stroži tretman pružaju projektima koji prelaze 100 hiljada evra.

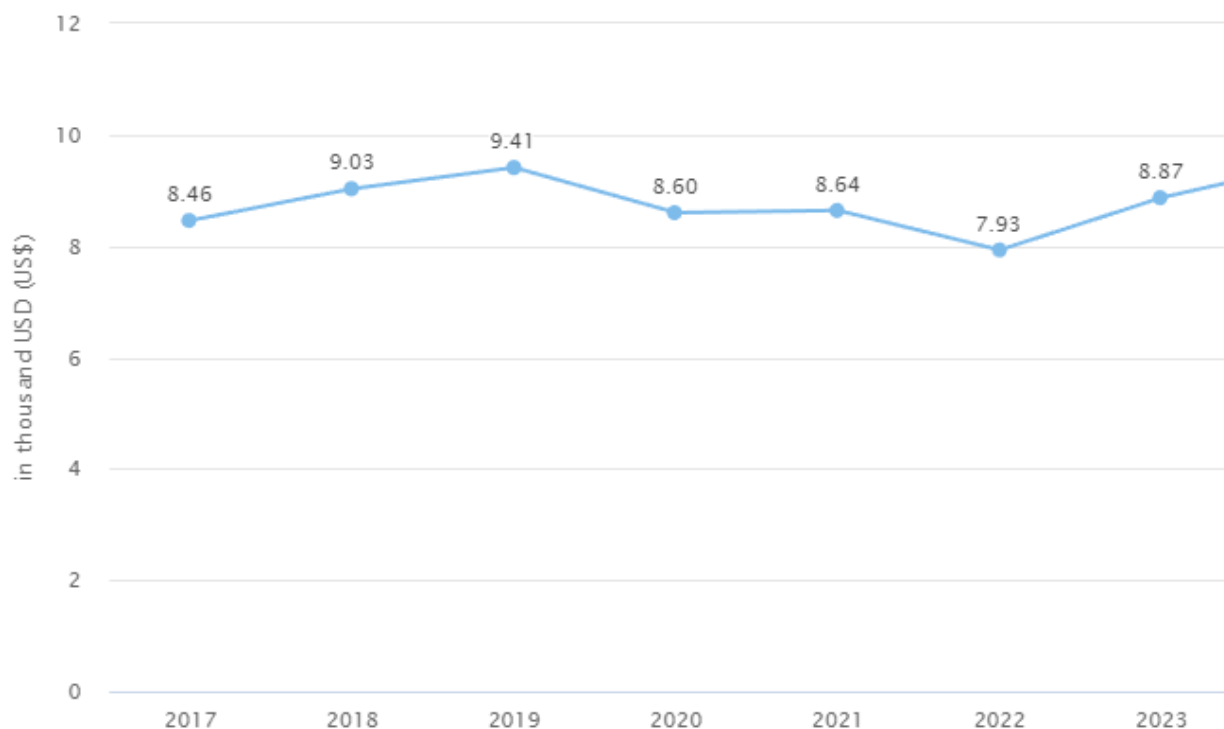
Iako su ovi zakoni strogi oni ipak ne sprečavaju Nemačka preduzeća da učestvuju u ovom načinu prikupljanju sredsta.

Slika 3. Ukupna količina Crowdfunding transakcija u Nemačkoj (u milionima dolara)(2017-2023. godine)
(Izvor: www.statista.com)

Ukupna količina Crowdfunding transakcija u Nemačkoj iz godine u godinu je prilično stabilna. U periodu od 2017 do 2023. godine, prosek ukupne količine ovih transakcija je iznosio oko 56,84 miliona dolara. Nemačka je danas broj 5 u svetu po količini transakcija vezanih za Crowdfunding.

Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu je takođe relativno visok i prosek prosečnog iznosa prikupljenih sredstava po projektu od 2017 do 2023. godine iznosi 8,71 hiljadu dolara.

Slika 4. Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu u Nemačkoj (u hiljadama dolara)(2017-2023. godine)
(Izvor: www.statista.com)

Primer uspešnog preduzeća koje je primenulo ovaj tip finansiranja u Nemačkoj je preduzeće Bragi i njihov projekat The Dash bežične slušalice. Ovaj projekat je na Crowdfunding platformi Kickstarter prikupio oko 3,15 miliona evra od skoro 16 hiljada ulagača.

Primer projekta koji je uspeo da prikupi velike količine novca putem Crowdfunding-a, ali koji nije uspeo da pokrene proizvodnju je projekat Sion od Nemačkog preduzeća Sono. Sion je trebao biti električni automobil koji bi se napajao putem solarnih panela koji bi bili postavljeni na celoj površini automobila.⁸

Pre nego što će prestati sa radom u februaru 2023. godine, preduzeće Sono je uspeo da prikupi oko 53,35 miliona evra. (Sachgau, 2020)

4.2.1.2. FRANCUSKA

Francuska je, prema podacima iz 2021. godine, predstavljala 3 najveće tržište Crowdfunding-a po veličini transakcija. (Statista, 2024)

Crowdfunding je u Francuskoj zakonski definisan i regulisan najviše tokom 2014. godine putem dve glavne odredbe:

- Ordinance No. 2014-559 - 30 Maj, 2014. godine (Francuska vlada, 2014)
- Decree 2014-1053 - 16 Septembar, 2014. godine (Francuska banka, 2014)

Primeri većih Crowdfunding platformi koje posluju isključivo u Francuskoj su:

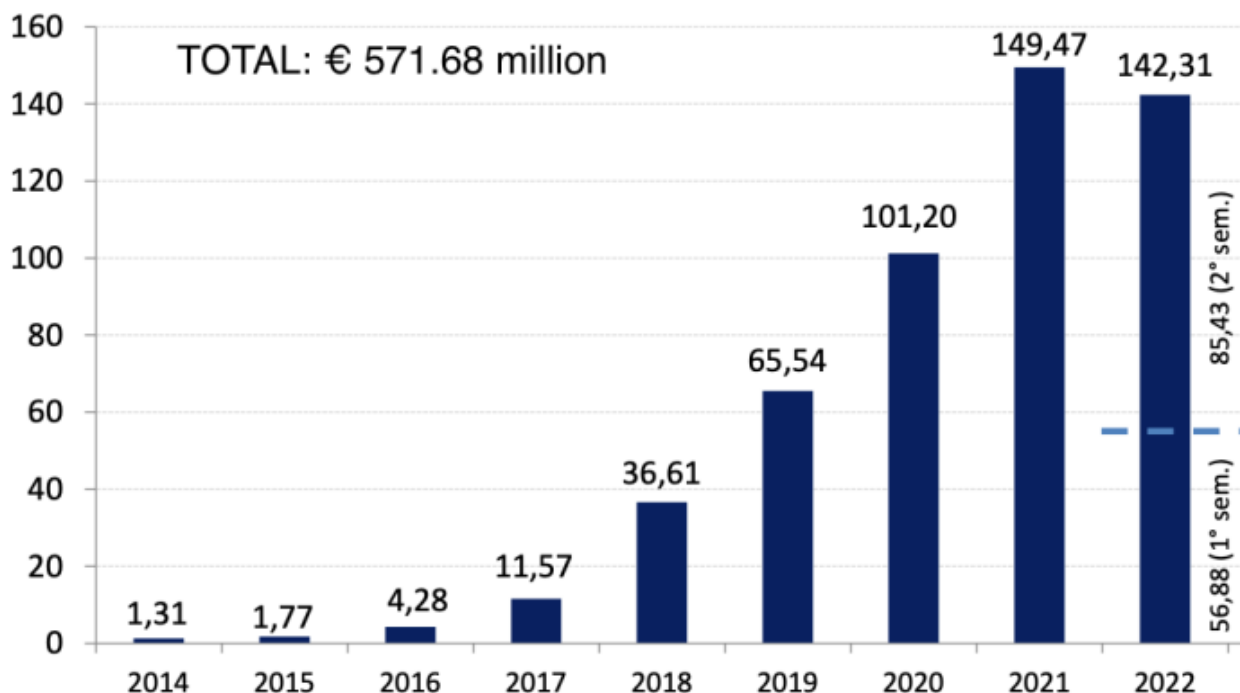
- Crowdfunding platforma za nekretnine immocratie, na kojoj je u periodu od 2018 do 2023. godine prikupljeno skoro 36 miliona evra. (immocratie, 2024)
- Crowdfunding platforma za ulaganja u održive izvore energije Enerflip, na kojoj je do 2021. godine prikupljeno preko 300 miliona evra, kroz preko 400 projekata. (Enerflip, 2024)

⁸ (Martin, 2023) (Motors, 2024)

4.2.1.3. ITALIJA

Zakonske regulative koje regulišu Crowdfunding u Italiji su, u poređenju sa Nemačkim zakonima, dosta fleksibilnije i dozvoljavaju preduzećima da lakše primenjuju ovaj način finansiranja. Italija je takođe jedna od najvećih država po broju novih preduzeća.

Kombinacijom ovih faktora Italija je danas jedna od najvećih država po količini prikupljenih sredstava putem Crowdfunding-a.

Slika 5. Ukupna količina Crowdfunding transakcija u Italiji (u milionima evra)(2014-2022. godine)
(Izvor. scaleupitaly.com)

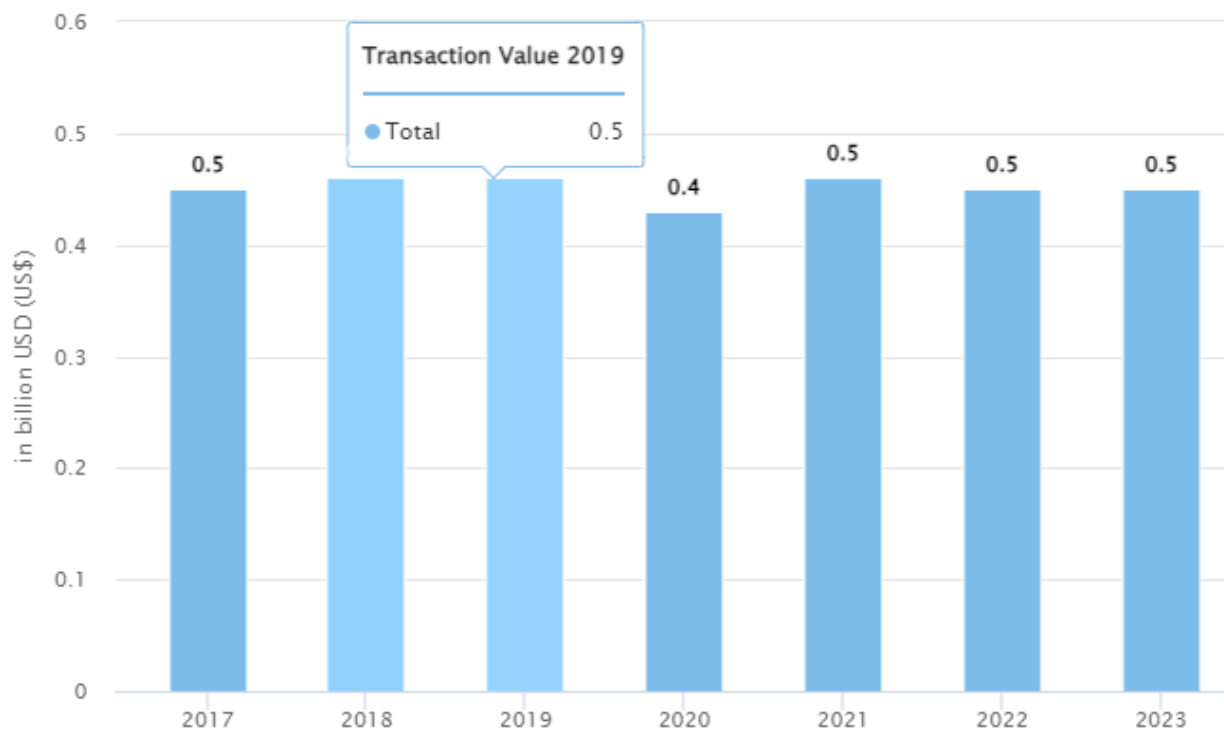
Najveći rast u ukupnoj količini Crowdfunding transakcija u Italiji je ostvaren tek u proteklih nekoliko godina. U periodu od 2014 do 2017. godine ukupna količina transakcija je iznosila samo oko 19,45 miliona evra, dok je u periodu od 2018 do kraja 2022. godine taj iznos bio oko 495 miliona evra.

4.3. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Najveće tržište Crowdfunding-a je u Sjedinjenim Američkim Državama i najveće Crowdfunding platforme su iz Sjedinjenih Američkih Država.

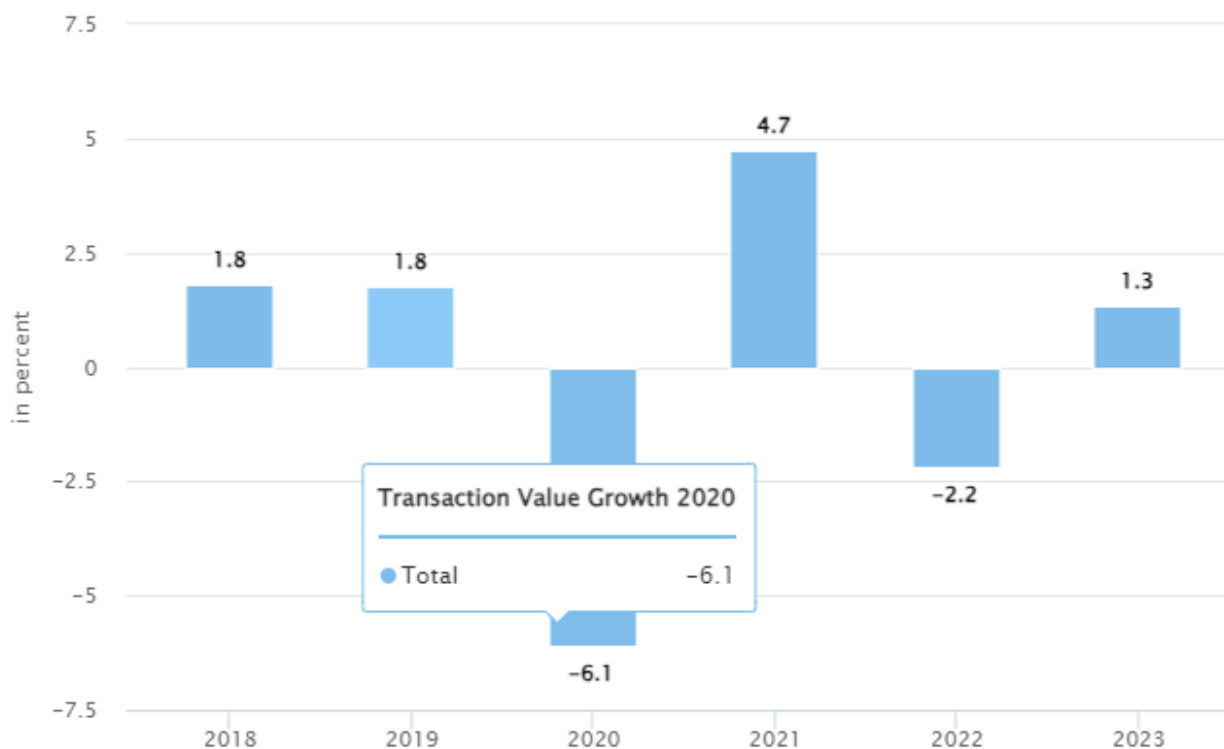
Zakonska regulativa Crowdfunding-a u SAD-u je jedna od najrazvijenijih, a glavni akt odgovoran za trenutno stanje Crowdfunding-a u SAD-u je JOBS (Jumpstart Our Business Startups) akt iz 2013. godine, na osnovu koga je Crowdfunding dalje regulisan kroz razna pravila i odluke koje je kroz godine donosila i sprovodila Američka komisija za hartije od vrednosti i razmenu (SEC-Securities and Exchange Commission).

Ukupna količina Crowdfunding transakcija u SAD-u, u periodu od 2017 do 2023. godine, je u proseku iznosila oko 500 miliona dolara.

Slika 6. Ukupna količina Crowdfunding transakcija u SAD-u (u milijardama dolara)(2017-2023. godine)
(Izvor: www.statista.com)

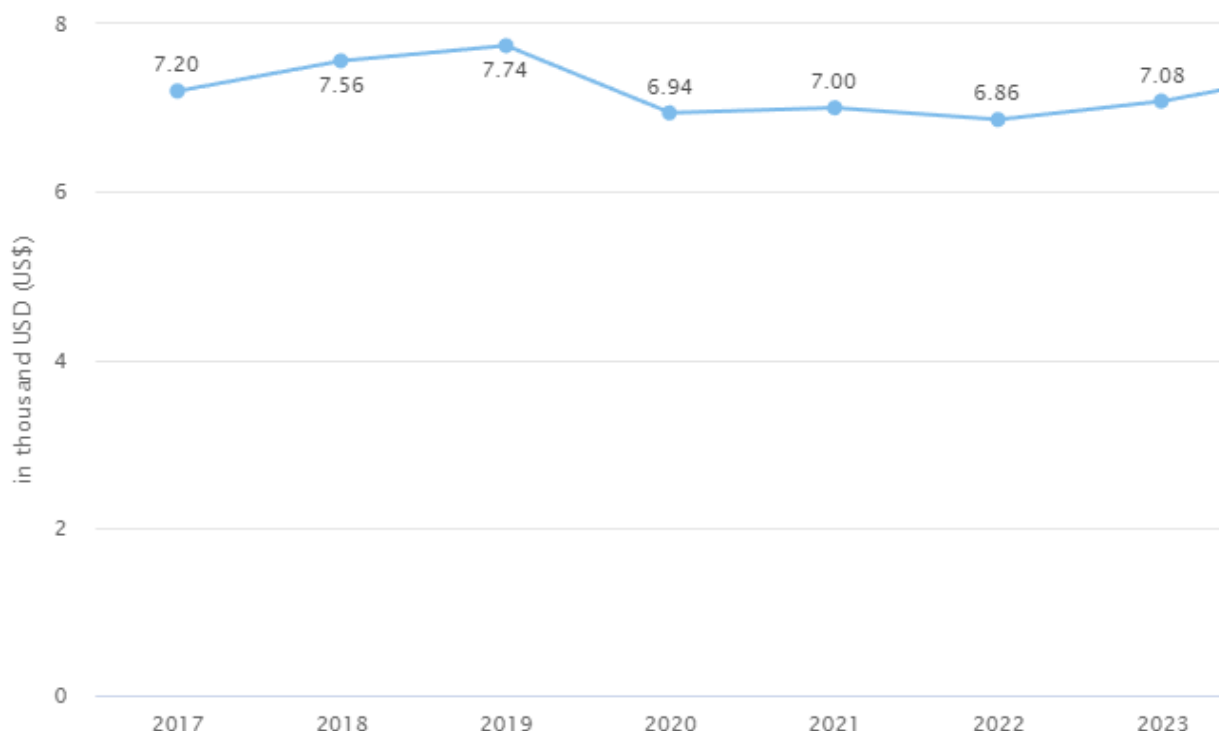
Za razliku od drugih država, ukupna količina transakcija u SAD-u se u ovom periodu nije puno promenila i promene iz godine u godinu su ispod 10%.

Slika 7. Rast ukupnih Crowdfunding transakcija u SAD-u (u procentima)(2018-2023. godine)
(Izvor: www.statista.com)

U periodu od 2018 do 2023. godine ukupna količina Crowdfunding transakcija je najveći rast videla u 2021. godini (za 4,7%), a najveći pad u 2020. godini (za 6,1%).

Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu u SAD-u je u proseku niži od nekih manjih Crowdfunding tržišta kao što je Nemačka.

Slika 8. Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu u SAD-u (u hiljadama dolara)(2017-2023. godine)
(Izvor: www.statista.com)

Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu u periodu od 2017 do 2023. godine je u SAD-u iznosio oko 7,2 hiljade dolara, dok je u Nemačkoj iznosio oko 8,71 hiljadu dolara, a razlog za ovo je veći broj Crowdfunding kampanja u SAD-u.

Primeri uspešnih projekata u SAD-u koji su sredstva prikupili Crowdfunding-om su (Sachgau, 2020):

- Preduzeće Dragonsteel Entertainment koje je prikupilo skoro 42 miliona dolara od preko 185 hiljada uplata. Ovaj projekat je bio podeljen na 4 projekta od kojih je svaki obećao jednu novu knjigu od pisca Brendona Sandersona.
- Preduzeće Pebble koje je prikupilo 20,3 miliona dolara kroz projekat za proizvodnju Pebble Time pametnog sata.

Primer preduzeća koje je Crowdfunding-om prikupilo veće količine novca, ali koje nije uspelo da nastavi sa radom nakon prvih nekoliko godina je preduzeće Coolest i njihov projekat Coolest Cooler koji je prikupio preko 13 miliona dolara.

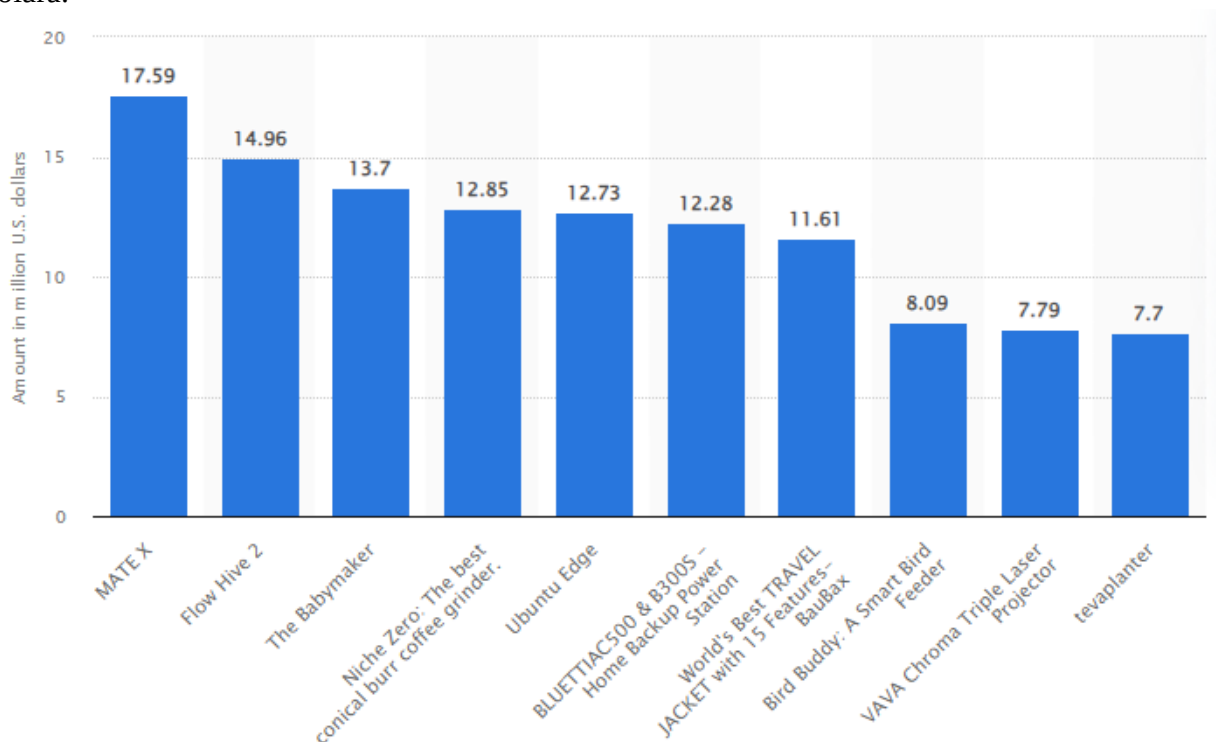
5. PRIMERI I REZULTATI NAJVEĆIH PLATFORMI ZA CROWDFUNDING

5.1. INDIEGOGO

Indiegogo je Crowdfunding platforma koja je osnovana 2008. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. Pored SAD-a ova platforma je zvanično dostupna u još 33 države.

Prema podacima iz 2019. godine ukupan iznos prikupljenih sredstava na ovoj platformi je iznosio oko 1,6 milijardi dolara, od preko 800 hiljada ulagača. (Smith, 2024)

Od 10 najuspešnijih projekata na ovoj platformi, svaki od njih je prikupio preko 5 miliona dolara.

Slika 9. Najveći Indiegogo projekti (u milionima dolara)

(Izvor: www.statista.com)

Prema vrsti Crowdfunding projekata i svojoj veličini, kao i zemlji porekla, platforma Indiegogo je najbližnja Kickstarter-u.

5.2. KICKSTARTER

Kickstarter je jedna od najvećih Crowdfunding platformi na svetu. Osnovana je 2009. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. Kickstarter je pored SAD-a zvanično dostupan u još 24 države.

Na ovoj platformi je do danas prikupljeno oko 7,8 milijardi dolara kroz skoro 617 hiljada projekata, od kojih je uspešno finansirano preko 361 hiljada. (Statista, 2024)

Od 10 najuspešnijih projekata na ovoj platformi, svaki od njih je prikupio preko 10 miliona dolara.

Projekat	Količina prikupljenih sredstava
4 Knjige autora Brandon Sanderson	\$41,754,153
Pebble Time pametni sat	\$20,338,986
COOLEST COOLER	\$13,285,226
Frosthaven	\$12,969,608
Pebble 2, Time 2	\$12,779,843
Kingdom Death	\$12,393,139
EcoFlow DELTA Pro	\$12,179,651
Travel Tripod by Peak Design	\$12,143,435
Critical Role	\$11,385,449
Pebble: E-Paper Watch	\$10,266,845

Tabela 2. Najveći Kickstarter projekti

(Izvor: Autori na osnovu dostupnih podataka na internet stranici: blog.thecrowdfundingformula.com)

Prema podacima iz prvog kvartala 2023. godine, kategorije projekata koje su prikupile najviše sredstava su igre, tehnologija i dizajniranje.

Tabela 3. Najveće kategorije Crowdfunding projekata, broj projekata i količina prikupljenog novca u prvom kvartalu 2023. godine (u milionima dolara)
(Izvor: blog.thecrowdfundingformula.com)

5.3. GOFUNDME

Gofundme je dostupan u samo 19 zemalja, što je veoma malo u poređenju sa platformama kao što su Kickstarter i Indiegogo, koje su dostupne u većini sveta. Takođe, za razliku od drugih platformi, Gofundme se više fokusira na projekte za pomoć ljudima.

Tri najveća geografska regiona iz kojih su korisnici ove platforme su Sjedinjene Američke Države (72,56%), Velika Britanija (11,77%) i Kanada (5,78%). (Lyon, 2024) Zajedno čine 90,11% Gofundme korisnika.

Projekat	Prikupljen isnos (u \$)
America's Food Fund	45.100.000\$
Time's Up Legal Defense Fund	24.200.000\$
The Official George Floyd Memorial Fund	14.700.000\$
Funds for Humboldt Broncos	11.500.000\$
Las Vegas Victims' Fund	10.800.000\$
Stoneman Douglas Victims' Fund	10.100.000\$
Frontline Responders Fund	8.200.000\$
Support Victims of Pulse Shooting	7.800.000\$
Navajo & Hopi Families COVID-19 Relief Fund	7.500.000\$
Justice for Breonna Taylor	6.700.000\$

Tabela 4. Najveći GoFundMe projekti
(Izvor: : Autori na osnovu dostupnih podataka na internet stranici: www.newsweek.com)

6. ZAKLJUČAK

Crowdfunding je način finansiranja koji se sve više primenjuje zbog svoje lakoće primene i drugih pozitivnih karakteristika, pogotovo u razvijenijim delovima sveta, kao što su Evropska Unija i Sjedinjene Američke Države.

Međutim Crowdfunding u manje razvijenijim državama, a pogotovo na Balkanu se veoma slabo primenjuje iako je kao način finansiranja veoma pogodan i za preduzeća u ovakvim državama.

Najveći nedostaci Crowdfunding-a na Balkanu su neadekvatno poznavanje i manjak interesa za ovaj tip finansiranja od strane stanovništva, ali i manjak i neadekvatne zakonske regulative za ovaj način alternativnog finansiranja.

U koliko se ovi problemi reše, Crowdfunding ima veliki potencijal da pomogne preduzećima koja posluju na području Balkana.

7. LITERATURA

- Ajay Agrawal, C. C. (2014). Some Simple Economics of Crowdfunding. *Innovation Policy and the Economy*, 63-97.
- Biljana Rabasović, M. V. (2019). CROWDFUNDING FINANSIRANJE – STANJE I PERSPEKTIVE U SRBIJI. *EMAN*, 353-358.
- Bradford, C. S. (2018). The Regulation of Crowdfunding in the United States. *The Economics of Crowdfunding*, 185–217.
- Crowdfunding kao alternativni način finansiranja biznisa*. (24. Mart 2022). Pridobljeno iz Ujedinjene nacije Bosna i Hercegovina: <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/175749-crowdfunding-kao-alternativni-na%C4%8Din-finansiranja-biznisa>
- Dabar, D. (6-10. April 2024). Dobri Dabar i Crowdfunding rs. (Đ. Pavlović)
- David M. Freedman, M. R. (2015). *A Brief History of Crowdfunding*.
- Dennis Brüntje, O. G. (2016). *Crowdfunding in Europe: State of the Art in Theory and Practice*. Springer International Publishing AG.
- Dobri Dabar*. (2024). Pridobljeno iz Dobri Dabar: <https://dobridabar.com/>
- Dobutović, E. (2017). *Skupno financiranje (crowdfunding) u Republici Hrvatskoj*. Osjek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odjel za kulturologiju.
- Edlira Luci, L. L. (2023). Crowdfunding – a youth perception approach in Albania. *International Journal of Applied Economics, Finance and Accounting*, 109-116.
- Enerflip. (2021). *Rapport d'activités 2021*. Francuska: Enerflip.
- Enerflip. (2024). Pridobljeno iz Enerflip: <https://enerfip.eu/en/>
- Fabrice Hervé, A. S. (2018). Crowdfunding and Innovation. *Journal of Economic Surveys*, 1514-1530.
- fundable*. (2024). Pridobljeno iz fundable: <https://www.fundable.com/>
- gofundme*. (2024). Pridobljeno iz gofundme: <https://www.gofundme.com/>
- Gordon Burtch, A. G. (2013). *An Empirical Examination of the Antecedents and Consequences of Investment Patterns in Crowd-Funded Markets*.
- immocratie*. (2024). Pridobljeno iz immocratie: <https://www.immocratie.com/>
- Indiegogo*. (2024). Pridobljeno iz Indiegogo: <https://www.indiegogo.com/>
- Italian Crowdfunding platforms: the 2023 statistics published by the Crowdinvesting Observatory*. (4. Septembar 2023). Pridobljeno iz Scaleupitaly: <https://scaleupitaly.com/italian-crowdfunding-platforms-2023-statistics/#:~:text=According%20to%20the%20latest%20report,decrease%20compared%20to%20the%20past>
- Ivan Milenković, S. S. (2020). PRIMENA CROWDFUNDING-A KAO ALTERNATIVNOG IZVORA FINANSIRANJA PROJEKATA U ZEMLJAMA EU - PRETPOSTAVKE NJEGOVOG RAZVOJA U BOSNI I HERCEGOVINI I HRVATSKOJ. *Novi Ekonomist*, 54-60.
- Ivana Bestvina Bukvic, I. B. (2017). FINANCIAL AND MARKETING PERSPECTIVES OF A CROWDFUNDING. *International Scientific Conference on Economic and Social Development* (str. 353-363). Zagreb: Varazdin Development and Entrepreneurship Agency, Faculty of Management University of Warsaw, University North.
- Kelly, E. (13. Oktobar 2021). *The 11 Biggest GoFundMe Fundraisers Ever*. Pridobljeno iz Newsweek: <https://www.newsweek.com/biggest-gofundme-fundraisers-ever-1637765>
- kickstarter*. (2024). Pridobljeno iz kickstarter: <https://www.kickstarter.com/?ref=nav>
- L'Autorité de contrôle prudentiel et de résolution et l'Autorité des marchés financiers précisent le cadre réglementaire du financement participatif. (30. Septembar 2014). Pariz, Fransucka: Francuska banka.
- Luca Sabia, R. B. (2021). Crowdfunding and entrepreneurship in the Western Balkans. *Entrepreneurial Finance, Innovation and Development*, 50-68.

- Lyon, J. (2024). *Gofundme*. Pridobljeno iz 6Sense: <https://6sense.com/tech/crowdfunding/gofundme-market-share>
- Martin, C. (24. Februar 2023). *Solar EV start-up Sono ends Sion car development*. Pridobljeno iz Autocar: <https://www.autocar.co.uk/car-news/business-electric-vehicles/solar-ev-start-sono-ends-sion-car-development>
- Massimiliano Barbi, M. B. (2017). CROWDFUNDING PRACTICES IN AND OUTSIDE THE US. *Research in International Business and Finance*, 208-223.
- Mitić, B. (2014). Globalni aspekti finansiranja neprofitnog sektora. *Anali Poslovne Ekonomije*, 69-79.
- Mollick, E. (2014). The dynamics of crowdfunding: An exploratory study. *Journal of Business Venturing*, 1-16.
- Motors, S. (2024). *Sono Motors*. Pridobljeno iz Sono Motors: <https://sonomotors.com/>
- Ordonnance n° 2014-559 du 30 mai 2014 relative au financement participatif. (1. Oktobar 2014). Francuska: Francuska Vlada.
- Reffell, C. (10. April 2023). *The All Time Top 10 Reward Crowdfunding Projects Raised Over \$10 Million Each*. Pridobljeno iz Bold Awards: <https://bold-awards.com/top-10-reward-crowdfunding-projects/>
- Ricarda B. Bouncken, M. K. (2015). Crowdfunding: The Current State Of Research. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 407-416.
- Sachgau, O. (19. Januar 2020). *German Solar Car Startup Sono to Stay in Business After Crowdfunding Success*. Pridobljeno iz Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-19/german-solar-car-startup-sono-says-it-s-met-crowdfunding-goal>
- Scaleupitaly. (2024). *Scaleupitaly*. Pridobljeno iz Scaleupitaly: <https://scaleupitaly.com/>
- Smith, C. (6. Januar 2024). *Indiegogo Statistics and User Count for 2024*. Pridobljeno iz DMR: <https://expandedramblings.com/index.php/indiegogo-facts-statistics/>
- Startup Portal. (2024). Pridobljeno iz Startup Portal: <https://startup.gov.rs/>
- Statista. (2024). Pridobljeno iz Statista: <https://www.statista.com/>
- Strands, J. (18. Februar 2023). *15 Most Funded Kickstarter Projects: Lessons to Learn*. Pridobljeno iz The Crowdfunding Formula: <https://blog.thecrowdfundingformula.com/most-funded-kickstarter/>
- Tanja Aschenbeck-Florange, D. B. (2013). *Regulation of Crowdfunding in Germany, the UK, Spain and Italy and the Impact of the European Single Market*. European Crowdfunding Network AISBL.
- The Crowdfunding Formula*. (2024). Pridobljeno iz The Crowdfunding Formula: <https://www.thecrowdfundingformula.com/>
- The History of Crowdfunding*. (2024). Pridobljeno iz Fundable: <https://www.fundable.com/crowdfunding101/history-of-crowdfunding>